

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Orationes P. Josephi Ignatii Chiaberge, Societatis Jesu

Chiaberge, Giuseppe I.

Augustae Vind. & Oeniponti, 1752

Clementi XI. Pontifici Maximo Oratio Panegyrica Habita in Aula Maxima
Collegii Romani Anno MDCCIII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68656](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68656)

aliquatenus discedentem, absolutissimum nihilominus hujus Oratoris Opus existimari posse.

Ejus eloquentiæ character est. In Operum suorum commentatione, & ordine Ars mira; Eadem proponendi ratio nova, & singularis; In partium harmoniâ concinnitas; Iisdem mutuò nectendis, evolvendisque solertia; Denique incessus quidam, & Gradatio perpetua ad destinatam metam; & ab initio ad finem crescens semper Oratio. Subtilis est, & splendidus Orationis ornatus, quique Panegyricum decet; sed abest longissimè ab adulterino fuce, qui aliquando Italis objici solet. Stilius sententiarum ponderi par, integer, robustus, varius, ad proborum exemplarium normam efformatus; nec tamen iis nimium similis, quod affectationem redolet; nec nimium similis sibi, quod inopiam sapit.

CLEMENTI XI.
PONTIFICI MAXIMO
ORATIO PANEGYRICA
Habita in Aula Maxima Collegii Romani
ANNO MDCCIII.

SI GRATULATIONIS, quam OPTIMO PRINCIPI tot nominibus debitam solvimus, excusandam in præsentia tarditatem arbitrarer, EMINENTISSIMI ECCLESIAE PRINCIPES, argumenti in primis magnitudinem accusarem: proferrem deinde Romani Oratoris sententiam, negantis videlicet seram gratulationem reprehendendam videri: quòd ea minus in adulationis suspicionem vocetur,

Sera Gratulationis reprehendi non solet.

setur,

cetur, quòd verior esse, ac plenior soleat: cùm è contrario laudatio præpropèra spei vulgo plus, quàm rei afferat & Virum magnum promittat potius, quàm exhibeat. Verùm excusationes istas à me nemo vestrùm, AUDITORES, opinor, desiderat, quibus explorata jam pridem est, atque perspecta Sanctissimi modestia Pontificis, honores, laudesque averfantis, & generosâ quadam ingentis animi indole detrectantis. Sed pace Tuâ dixerim, CLEMENS PONTIFEX MAXIME: Diu satis obsequuti modestiæ Tuæ sumus. Cedas affectibus nostris, oportet. Nostrum hoc obsequii, venerationis, ac si fas dicere, amoris quaecumque tributum tandem exoratus, accipias, necesse est. Fuerit moderationis Tuæ, quòd tam diu obstiteris: ejusdem profectò esse debet, quòd aliquando vincaris. Quoddam enim genus immanitatis esset; si tam grave nobis silentium, ac pudorem, quo suffundimur, juberet esse perpetuum. Pudet enim, quòd tam diu passi fuerimus filere liberales Artes, hujus Romani Lycei felices incolas, quæ primum occupare debuerant gratulandi locum. Hoc unum illis erat votum: Et quidem quale optabilius, aut æquius votum? Quàm enim decebat præclarissimas Artes, quæ Magnum Te olim Alumnus exceperant, Patronum deinde studiosissimum, mox Principem senserant, ac Parentem suum; quæ ex incremento Dignitatis Tuæ tantam suæ pariter dignitati accessionem factam esse intellexerant; Quàm, inquam, decebat, ut Tibi statim gratularentur ac sibi? Æquissimum erat, ut qui tantopere illas comendat, ab illis pariter comendareris. Verùm ubi sensere, tam diu Te invitum, obluçantemque, non nisi magnâ vi, ac deprecatione multâ ad suscipiendum Orbis Catholici Regimen cogi potuisse, nec satis post susceptum, Dignitati acquiescere; ingenti stupore defixæ, dolorisque Tui participes, quò se verterent, quid consilii caperent, ignorabant. Quid enim facerent? Gratularentur felicitati

Cic. Epist.
fam. 1. 2.
Ep. 7.

Tuæ, quam infelicitatem Tuam quodammodo interpretabaris, Dolorem acuit, qui dolenti gratulatur. Gratularentur felicitati nostræ? Sed quæ poterat esse felicitas nostra, dolente Te? Non secus enim ac Tu sine nobis, ita nos sine Te felices esse non possumus. Quid itaque reliquum erat, nisi ut erumpere gestientem lætitiâ gravi silentiô premerent, atque ab omni gratulatione abstinere? Quod cum illæ facerent, jacuisset mœrore confectæ; nisi probè intellexissent, hoc Tibi chariores esse; quod silerent. Quamquam, fidenter dicam, non omnino imperare nobis potuimus, ut sileremus: sed privatim, ubi dolori, & gaudio libertas, ac locus major est, certatim invicem gratulabamur: & domesticos intra parietes, ubi nulla fingendi necessitas, sincero gaudio exultabamus. Quin etiam usi, quâ licuit, opportunitate dicendi, & scribendi, testatum volumus, quid Tibi, quid nobis deberemus. Ab hac tamen celebritate hætenus abstinendum putavimus: ne Tibi ingrati essemus, ac molesti; dum grati, & officiosi esse contendimus. Nunc verò, cum omnium consensus; & conspiratio vicit, ut par erat, modestiam Tuam (Neque enim omnium Gentium æquissimis votis, & gaudiis obsistere, si velis, potes; nec si possis, debes) nunc enim vero ferendum non esset, ac nemo nobis ignosceret; si nostras voces in publico isto quasi concentu desiderari pateremur. Neque esset Clementiæ Tuæ; si quod aliis negare non potes, quod omnes etiam Te invito, faciunt, nobis, ad quos præcipuè attinet, prohiberes. Per solvimus itaque necessarium officii vectigal, quod si minus Modestiam Tuam CLEMENS, Tuæ saltem Æquitati esse gratum debet. Gratissimum certè continget tot sapientissimis, atque omni ex parte ornatissimis Viris, quorum Ego præsentiam cohonestor, autoritate commoveor, expectatione ad dicendum impellor. Quâ enim sunt erga Te veneratione, studio, & amore, gaudent palam audire, quod ipsi privatim sæpe gaudentes

tes

tes loquuntur. Adsum igitur, vestros omnium iensus ut explicem non falsus interpres, AUDITORES ornatissimi. Dicendi argumentum à vobis, ipsa propè verba mutuabor. Mirati estis, quòd Pontificatum detrectaverit? Hoc primum. Gavisi, quòd acceperit? Hoc alterum. Gaudetis, quòd tantà cum Dignitate, Sapientiâ, Virtute administret? Hoc tertium erit, atque præcipuum meæ Orationis caput. En igitur quibûs veluti adumbratam coloribûs vobis hodie propono CLEMENTIS imaginem. MAGNUS FUIT IN PONTIFICATU DETRECTANDO: MAJOR IN ACCIPIENDO: MAXIMUS EST IN ADMINISTRANDO.

PROPO-
SITIO ET
DIVISIO.

NOSTIS pro vestra sapientiâ, AUDITORES, quàm suaves habeat Honor illecebras, ad conciliandos sibi hominum animos, & in sui desiderium, amorèque rapiendos. Nullum enim speciosius, nullum præstabilius inter mortalia bonum est. Sed nec mortale bonum existimaveris, quod homines ornat post funera, consecrat immortalitati. Natura ipsa tacitis quibusdam igniculis, quos nobis inserit, huic ad gloriam ardori quodammodo lenocinatur. Magnum quiddam Homo est: dignitatis suæ sibi conscius alrum quiddam spirat: & honorem, tanquam debitum excellenti Naturæ tributum, spectat. Nec illos veteres miror, qui Honori Tempa posuerunt, Aras tanquam primario Numini erexerunt. Quamquam quid aris, quid templis opus, quando huic Numini in illorum animis Heroùm ambitio jam pridem aras exstruxerat? Ibi humano sanguine, Provinciarum vastitate, Regnorum excidiis Idolum illud colebatur. Hinc factum, ut Philosophia illa vetus, atque ad deò vera, & Christiana Philosophia nihil majus ad hominum commendationem excogitare potuerit; quàm si quis tam forti, tam invicto esset pectore; ut Honorem contemnere auderet. Hoc eò splendidiùs laudavit admiratrix Heroùm

I.
ORATIO-
NIS
PARS.
CLEMENS
in detre-
ctando
Pontifica-
tu Magnus.
Honoris
Illecebra.

suorum antiquitas; quò paucioribus meminit contigisse. Hoc in CLEMENTE quàm multi, quàm verè prædicârunt? Quàm nemo hæcenus tamen laudavit fati ac miratus est?

Honor Summi Pontificatus.

Quantum enim, quæso, illud est, quod repudiavit? Illam nimirum Dignitatem, quæ vicariam sustinet Supremi Numinis Majestatem. Quæ vota quamlibet ambitiosa Honor iste non implet, ac superat? Hominem, an DEUM putas, quem in Aris ipsis coronandum locari, quem in Religionis quasi Domicilio, in Orbis Catholici Arce constitutum vides? Indè sacras leges Populis, & sancta jura distribuit. Si Thronum ascendat; strata humi Regum Majestas pedes deosculatur, leges audit, fulmina perhorrescit. Si jubeat, audiunt Nationes universæ, Cælum ipsum obscurat, Tartara contremiscunt. Paucis accipite supremi hujus Honoris imaginem. Sublimis Tartara pedibus calcat; alterâ manu Orbem Terrarum complectitur; alterâ Cælum attingit, ac pro libito claudit, reserâtque. Quàm magni est animi, DEUS immortalis! Honorem istum obtinere cum possis, non quærere: cum merearis, non cupere; cum sponte ab omnibus deferatur, strenuè, ac fortiter detrectare?

Sed erunt aliqui fortasse, qui Honorem aditu primo respuant, quasi ejus inopinatâ luce perstricti. Erunt, qui ne ambitiosi videantur, fugiant oblatum decus: sed non procul non diu, non constanter: eatenus dumtaxat, ut famæ consulant suæ; ut præter ipsum Honorem, Modestix quoque laudem assequantur, qui honoris cumulus est, callidè ambitiosi, modestè superbi, superbè demissi. CLEMENS diu, constantèrque talem se præbuit, qualis initiò visus erat. Quàm erat optandum, ut ad Religionis nostræ splendorem, ac pompam in quodam proponi potuisset universi Orbis Theatro speciosum illud, ac triumphale certamen, quod

CLEMENS in Honore detrectando Fortitudo & Constantia.

in arcanis Comitiorum penetralibus peractum est: ubi tres integros dies, non ut magnum aliquod pararetur Imperium, sed ut augustissimum in Terris Imperium detrectaretur, hinc à PURPURATORUM PATRUM SENATU, indè ab U- NIUS Constantia acerrimè pugnatum est, & de regnandi cupiditate utrimque gloriosissimè triumphatum? Merebantur qui deferebant, vel hoc ipso, quòd Tanto pares Imperio, in alterum transferre certarent, reluctantem cogere niterentur: perinde ac si beneficium amplissimum ipsi potiùs accipere viderentur, quàm dare. Tu verò, qui à tot maximis Viris, ac mereri se, quod dabant, consciis dignissimus, atque Optimus deligebaris, CLEMENS, merebare procul dubiò jampridem oblatum decus. Iterum, ac magis promeruisti, cum illud constanter adeò, ac magnificè detrectares. Sed iterum, & tunc maximè promeruisti, cum repudiatam fortiter Dignitatem fortissimè suscepisti: ut verè tunc beneficium amplissimum non Tibi datum ab omnibus, sed à Te datum fuisse omnibus, constet.

Videas enim interdum homines, qui ab Honore capiendo refugiant, sed conscientia imbecillitatis, quia pares oneri splendido non sunt, aut inertia, quia onus horrent. CLEMENS verò, & onus vidit, & humeris non impar vidit, & impositum ut perferrer, à se ipso fortiter impetravit. Adeò ut, qui MAGNUM SE PONTIFICATU DETRECTANDO exhibuerat, MAJOREM SE probaverit ACCIPIENDO.

Reètè hoc, & sapienter, nec sine certo Divinae Providentiæ consilio videtur comparatum esse; ut honores oneribus, onera verò honoribus temperarentur: ut honorum cupiditatem onerum molestia compefceret; onerum gravitatem honorum jucunditas recrearet. Utrisque constant splendida munera, honoribus juxtà, & oneribus. Hoc tamē interest, quòd honores ostentantur, onera dissimulantur.

II.
ORATIO:
NIS
PARS.
Major in
accipien-
do.

EUR.

tur. Blandum quiddam, & insidiosum Honor est: non statim ostentat onera, quæ terreant, sed Dignitatem, quæ placeat. Utramque Honoris, blandi, & severi; læti, & molesti; placidi foris, intus tumultuosi faciem CLEMENS vidit. Detrectavit lucem, blanditias, splendorem: Onera, molestias, tumultum, & curas accepit.

Onera Summi Pontificatus.

Quàm est onerosum, DEUS Immortalis! impositam velut humeris ferre totius Orbis molem: Europam, Asiam, Americæ, atque Africæ remotissimas gentes paterno sinu complecti; admittere in animum omnium curam Populorum; omnium pericula, infortunia, calamitates suscipere: oblitum sui Orbi Christiano vivere: de tot Urbibus, & Nationibus, & Provinciis in vera Fide, in pace, & concordia continendis diu noctuque cogitare: accipere innumerabiles undique Nuncios, totidemque dimittere: sollicitos dies, ac vigiles noctes pro omnium salute, ac felicitate transigere; adversus tot hæreses, superstitiones, ac vitia contendere: spectaculo esse mortalibus universis, quibus rectam præbere vivendi, sentiendique normam, ac regulam tuis ipse legibus, tuis moribus debeas? Tot septa laboribus Dignitas an non merito debebat nonnullâ honoris pompâ circumvestiri: ut honos onera vel dissimularet, vel solaretur? Si enim totam repente se proderet curarum hæc moles; quem tantæ magnitudinis virum existimamus fore, qui suos supponere humeros vellet? Sapienter itaque Christiana Respublica, dum dignitate gravissimâ Pontifices onerat, honores veluti quoddam Pietatis tributum, atque vœtigal, non quidem necessarium sanctissimis Viris, æquissimum tamen, persolvendos statuit, ad laborum solatium, onerum levamen, & lenimentum curarum.

Verùm concipite animo, AUDITORES, HEROEM aliquem; supra mortalium conditionem excelitate ingentis animi sic evertum; ut nihil extimâ captus rerum specie,

ac

ac fulgore, Pontificiæ Dignitatis onera, curas, laboresque omnes penitus introspeciat, & immensâ quadam mentis amplitudine complectatur: Eâ insuper sit firmitate, & constantiâ munitus; ut quantum ad promerendos honores meriti afferat, tantum ad eos contemnendos roboris habeat; nihil ab eorum specie, ac illecebris permoveri se, aut incitari patiatur, An cum aliquando tantam onerum molem subiturum putamus? Si faceret; quem illum esse, qua magnitudine animi præditum putaremus?

At Quis HEROS Ille, quem cogitastis? CLEMEN-
TEM profectò, AUDITORES, intellexistis à me sub HE-
ROIS istius imagine rudi adumbratum. Omnes Ille tantæ Dig-
nitatis labores, onera, & curas capacissimæ solertiâ mentis de-
prehenderat. Quin usu ipso, atque experienciâ, rerum Ma-
gistrâ, tanti honoris jugum, tanti servitutem Imperii, tantæ
Felicittatis ærumnas satis superque didicerat. Cum tribus
Pontificibus Maximis in sustinendo Ecclesiæ Orbe suppetias
ferret, tunc oneris gravitatem tanti sensit. Qua enim erat
existimatione, authoritate, sapientiâ atque in consiliis capiendis
dexteritate, nullus incidit nodus, ad quem solvendum,
atque enodandum quæsitus iste non fuerit Alexander. Sæpe
in rebus difficillimis, consilium, sententiam, præsidium roga-
tus, in ea penetralia introire consueverat, ubi latentes expli-
cat, ingentesque ingens felicitas labores, angustias, curas.

Adde novum istis pondus: Perturbationes præsentium
temporum, calamitates, bellorum incendia, quæ Europæ u-
niversæ imminere jam tum sentiebamus omnes, perspicacissi-
mo Ille mentis obtutu intuebatur. Navim regendam con-
scendit, non cum Cœli serenitas, ventorum favor tranquilli-
tatem, & securitatem promitterent; sed cum ingentes ubi-
que attolli fluctus, sævissimas circum undique impendere
tempestates videret. Quæ nunc non sine dolore cernimus,
jam Ille cogitatione prævererat: Imperia se invicem colli-
dentia;

A CLE-
MENTEprobe cogni-
ta & acce-
pta.Præsentium
temporum
difficultates.

dentia; in mutuam ruentes perniciem armatos Reges, ac Principes; Populorum clades, Urbium solitudines, vastitates agrorum, Regnorum tumultus; Religionis neglectum, metum, pericula. . . . Sed nolo, AUDITORES, Europæ faciem tristissimam vestros ob oculos ponere: ne pietati, ac dolori vestro nimium indulgeam. Quantæ, rogo, Magnitudinis fuit, sapientem animum, nullis honorum illecebris delinitum, tot, ac tanta hujus Imperii onera planè perspete suscipere?

Onus omnium maximum, Honor ipse.

Sed nondum satis de susceptis oneribus dixi. Postremum addo modestæ menti longè gravissimum. Quid illud? HONOREM ipsum, quem tanto CLEMENS abhorrentis animi nisu propellere à se, ac deprecari contenderat. Hunc subjisse nonne majus, quàm repudiâsse fuit? Ut enim repudiâres, CLEMENS, repellendæ Tibi erant honorum illecebræ: ut exciperes; ipsa honoris detrectatio, honore ipso splendidior, veluti retractanda; atque in honore tam fortiter, tam sapienter rejiciendo velut obfirmatus animus expugnandus. Moderanda ibi honoris cupiditas: hinc sapientis animi demissio, ac virtutes, quæ lucem fugiunt, superandæ. Sapientia hortabatur, ut sperneres; Moderatio, ut recusares: hoc ipsum ne acciperes, Animi tui Magnitudo, Constantia, & Modestia ipsa suadebant. Modestiam accipiendo superâsti, Constantiam vicisti, Magnitudinem cumulâsti. Animum renuendo viceras: eundem iterum, jam sui victorem, jam se ipso majorem admittendo, atque impositi oneris triplicem quasi molem, tribus Gentilitii stemmatis Montibus adumbratam, sustinendo vicisti.

Dicam tamen, AUDITORES, quod sentio. Parùm esset Honorem probè cognitum detrectâsse: parùm etiam perspecta onera suscepisse: nisi eadem pari cum laude perferrentur. Accedat hic laudi Tuæ cumulus, CLEMENS PONTIFEX MAXIME. MAGNUM TE PROBASTI HONORE

NORE DETRECTANDO: MAJOREM ACCIPIENDO: At MAXIMUM GERENDO, ET ADMINISTRANDO TE PROBAS. MAXIMUM, inquam, quia Dignitati maximæ PAREM.

RELIQUA munia, Principatus, Imperia suos habent fines, certosque magnitudinis terminos, quos mentis, ac virtutis præstantiâ transilire quodammodo, & prætergredi possis, & suscepto munere, atque honore major videri. Sed ubi ad eam Dignitatem deveneris, quæ Vicariam DEI Potestatem apud homines gerens, sublime Cœlo inserit caput, nullisque Imperium videtur limitibus definire: Huic profectò qui se administrando Parem probaverit; supremum ille attigisse Magnitudinis apicem dicendus est. Qui enim major excogitari animus possit, quàm qui tantum æquaverit Dignitatis fastigium, quò majus excogitari non possit? Sed quando Potestatem utramque PRINCIPIS, & PONTIFICIS MAXIMI Dignitas ista complectitur; Illum ego administrando Parem existimandum censeo, qui omnia impleat Optimi Principis, ac Summi Pontificis munia. Quæ quidem quemadmodum CLEMENS cumulatissimè impleat, non vobis, AUDITORES, quibus compertissimum est, sed Posteritati universæ comprobatum volo. PRINCIPIS est, subditorum sibi Populorum Felicitati consulere: SUMMI PONTIFICIS, immortalis mortalium omnium Felicitati prospicere. Utrumque ità CLEMENS præstat, ut omnium vota, spēsque impleverit.

Et primò quidem Publica illa Felicitas, quæ Principis munus est, tribus planè conficitur: PACIS TRANQUILLITATE: ANNONAE, & ALIARUM ID GENUS RE-
RUM COPIA: BONARUM ARTIUM CULTU. Primum enim, ut sine metu vivamus; Alterum, ut commodè; Postremum, ut honestè, ac laudabiliter; Tria hæc simul colligata, complexaque, ut felicissimè vivamus, efficiunt. Quam hujus triplicis boni, & felicitatis partem nobis optandam

dam reliquit Tanti Principis Virtus, Providentia, & Felicitas? Nimirum inter circumstrepentes bellorum tumultus otio jucundissimo fruimur: Inter laborantes inopiâ Populos, omnium rerum copiâ abundamus: & quæ plerisque in locis jacent Optimæ Artes, apud nos imperant, vigent, triumphant.

I. Pacis conservandæ, studium.

In gravi Italiae perturbatione.

SATISNE illud mirari, vel potiùs gratulari nobis possumus, quòd Europâ universâ bellorum incendiis æstuan-
te, sola Nostri Principis Ditio Pacis obtinet securitatem? Ejus confinia si prætereas: latè resperfos cruore campos intueris: strata passim cadavera exhorrescis; plurimis ubique imaginibus mortis, ac terroris occurris. Si pedem territus referas, suavissimo frueris Pacis aspectu. Circumundique obstrepit armorum fragor, tubarum clangor: præliantium clamores, morientium gemitus exaudiuntur. Hic silent omnia: & cum prælia, & clades nunciantur, quantum de aliena calamitate dolere, tantum de felicitate nostra gratulari compellimur. Quis tantam sibi tranquillitatem polliceri ausus esset, cum atram illam, collectis undique nubibus, & prægnantem fulminibus tempestatem, Italiæ incubantem videret; hic, & illic sævissimè detonantem audiret? Spem quidem ingentem serenitatis fecerat exortum CLEMENTIS Sidus. Multum præsidii in Authoritate, quam illi suprema Dignitas fecerat, par Dignitati Virtus cumulaverat; multum in ejus Prudentia, quâ rerum eventus longè prospicit, & mirâ dexteritate avertit; multum denique in eâ, quâ est apud omnes estimatione, apud Reges, ac Principes veneratione, & gratiâ, multum, inquam, in his omnibus ad tranquillitatem præsidii statuebamus. Sed cum effrenatam belli suapte naturâ sciremus esse licentiam; sperabamus, non sine aliquo metu, ne in proximo sæviens bellicus furor, & circumvolitans turbo, nos etiam abreptos in partem calamitatis involveret.

Ademi-

Ademisti nobis hunc metum, PRINCEPS OPTIME, *Ditionis Pontificie Tranquillitas.*
 Spes nostras cumulasti. Serenitatem Pacis, tranquillitatem, securitatem tenemus, Iram belli coercet Auctoritas Tua; frenos imponit licentiæ; furori terminos statuit. Totâ penè bacchatur Italiâ procellosum Bellum: diras ubique tempestates, horrida parit naufragia. Sed ubi ad Ditionis Tuæ fines devenerit; Tuum quodammodo sentit Numen; tumentes fluctus confringit; littora deosculatur; atque in se revolutum, complicatumque decedit. Hanc belli metam, ac legem discordes licet invicem REGES, ac PRINCIPES, unanimi tamen consensu statuerunt. Eâ nimirum Magnitudinis Tuæ admiratione, Virtutis reverentiâ eorum animos occupasti; ut offensionem Tuam quamcumque pejorem qualibet clade arbitrentur: eâ devinxisti benevolentia; ut amorem Tuum omni victoria potiolem putent. Ex hac insigni inter se diffidentium Regum, ac Principum in Te uno sincerè amando concordia, sperare in primis Pacis, quâ fruimur, perpetuitatem jubemur: Tum etiam confidimus, orituram inde Italiæ, atque Europæ universæ optatissimam Pacem, cui procurandæ tot curas impendis, tot preces ad Superos, tot lacrymas fundis. Sed dum illa speratur, quantæ felicitatis est, quod nos ea præsentem lætamur? Quanta hæc PRINCIPIS gloria, qui nobis illam suis ipsius curis, laboribus, sumptibus comparavit? Quis enim tranquillitatem in hac perturbatione temporum difficillimam nullo nobis staturam impendio sperâisset; Præsertim cum videremus, ob tutandos Imperii fines communiri arces, novos conduci milites, tot Legatos, ac Nuncios ad Principes mitti, tot denique impensis à PRINCIPLE pacis securitatem parari? Jam sublevare de nostro Ærarii difficultatem cogitabamus omnes; nec inviti: Commune commodum scilicet privato singulorum incommodo bene redemptum arbitrati. O nos supra expectationem felices! *Ejusdem Ni-securitas*

*impendiō so-
lius Principis
parta.*

Nihil oneris impositum Populo Nemo iussus est publicam felicitatem detrimentō suō sancire. Totam hanc, quam tenemus, Pacis securitatem nobis OPTIMUS PRINCEPS suis comparatam laboribūs, suis nutritam impendiis liberalissimè fruendam donavit. Pacem habemus magnis sumptibūs partam: nec tamen indè pauperiores sumus. Unus pauperior factus est, Princeps. Sed ne ipse quidem. Gratulari enim sibi jure potest, Suum esse, quod omnium est.

JAM QUANTA felicitatis nostræ pars est, quod in hac temporum difficultate comodissimam nobis annonæ affluentiam, & rerum omnium copiam facit? Solet Annona non præsentis modò, sed etiam futuri temporis timore ingravescere; quin & alienæ, ac præsertim proximæ sterilitate regionis carior fieri, ac durior. Sed Tua, CLEMENS, Providentia, atque in omnia intentus nostræ felicitatis amor, & cura maturè præcavit, ne præsentī obesset futuri temporis metus; quin ut præsens copia futuri temporis metum depelleret. Nec alienis nos confictari calamitatibus passus es: sed eam insuper omnium rerum abundantiam, & copiam suppeditasti; ut exterorum etiam penuriæ Populorum solatio esse possit. Sed non modò Tuorum necessitati consulis, verum etiam splendori Urbium, atque ornamento.

*Trajani A-
quæductus
priori Ma-
gnificen-
tiæ, &
commodo
restitutus.*

Testes Trajani Aquæductus Centumcellis à Te, ingenti opere, ac sumptu, priori magnificentiæ, & comodo restituti. Quibūs exultasse gaudius Centumcellanos existimamus, cum tot repente salientes peregrinas aquas viderent, quæ læto murmure obstrepentes, eo quo poterant modo, pollicebantur illis certissimè comodiū commercium, frequentiores advenas, foecundiores hortos, uberiores opes, & confirmatam clarissimæ Urbis, ac Portūs cum dignitate felicitatem? Quàm festivis acclamationibūs tanti Authores muneris salutavere, INNOCENTIUM XII. quod strenuè inceperit, CLEMEN TEM, quod constanter Prosequu-

tus

tus absolverit. Uterque enim ab illis, uterque à me in huius consortium laudis appellandus est Princeps. Neque enim verendum est, ne quod Alteri adscribimus, invidere alteri videamur. Non eum habemus Principem, qui suas augeri alienis laudibus ferat; sed qui suæ pariter laudis prædicationem oderit, & alienæ silentium damnet, hoc laudabilior, quòd suæ laudis negligens laudari Alterum gaudet. Comendandus itaque INNOCENTIUS, quòd dignam Principe optimo provinciam susceperit: & licet ille non satis ad rem perficiendam vixerit; satis tamen ad beneficii laudem vixit: quòd perfecturus, si licuisset, inceperit.

Sed indè comendabilior es, CLEMENS, quòd in egregiis operibus, atque immortalibus non incipientis gloriam aucuparis: sed si quid ab aliis Principibus ad utilitatem publicam commodè, atque magnificè inceptum est; in id constanter insistis: & alienam laudem negligendo non invides, sed amando, ac promovendo Tuam, vel nolens, facis. At quàm Tibi peculiaris, in tanto persequendo, & absolvendo opere, laus celeritatis, atque constantiæ? Jam enim laboris, ac sumptus magnitudo in hac Ærarii, ac temporum difficultate, Spes nostras, ac vota in commodius tempus distulerant. Quid à Te jam optare, quid sperare, CLEMENS, non liceat, si quæ nobis utilia sunt, licet difficilima, & maxima, celerius præstas, quàm nos optare audeamus? Quam de Magnitudine Tua opinionem studiosi advenæ induent? cum intelligent, Anno tui Pontificatus secundo, eo videlicet anno, quo tot labores, & curas complexus, jactatam bellis Europam componere, Imperii tui tranquillitatem, magnis sumptibus, nullisque imperatis tributis, tutari studebas impensè; hoc, inquam, anno munera, ista, usque ad antiquitatis invidiam magnificentissima, à Te liberaliter data? Sed hæc ludentis quasi Magnificentiæ,

3. *Auctus
bonarum
Artium
splendor.*

tiæ, ac Populorum commodis consulentis opera sunt, Præstantiora, atque illustriora videamus.

BONAS ARTES videlicet, animorum decora, virtutum nutrices, Reipublicæ ornamenta, ac præsidia, Sapientiâ, Auctoritate, munificentia in tantum promovet, auget, amplificat; ut CLEMENTIS Principatus optimarum Artium Regnum appellari meritò possit. Quando enim illis par honos habitus? Quando major in illarum Lyceis frequentia, sedulitas, ardor? Ut omnes, siquæ indecorò torpebant otio, Academiæ excitantur, & alacritate novâ vigent! Ut omnium extimulatur ingeniorum vigor, solertia exaccuitur, studia inflammantur! Ut denique Artes præclaræ omnes spiritum, ac vitam splendoremque acceperere! sub eo videlicet PRINCIPE, qui omnes ità in Se Uno complectitur, ut ferè excellat in singulis. Testantur egregia ab eo edita Græcè, Latinæ, atque Etruscæ facundiæ monumenta. Testatur hæc Musarum Domus, CLEMENTE, Alumno quondam suo, superba: ubi tot Ille, ac tanta præstantis ingenii documenta, & eruditionis dedit.

Lyceum istud intraturos ducemus per loca singula, quæ ingens Alumnus, atque Hospes implevit: omnium memores, indicésque dicemus: Hic olim CLEMENS Græcæ, ac Latinæ facundiæ Tyrocinia posuit: Hic Eloquentiæ rudimenta capessivit: Hic Naturæ penetralia subtilissimè scrutabatur: Illic sacras litteras, altissimæque Divinitatis Mysteria incredibili Naturam omnem prætervolantis ingenii celeritate assequabatur. Hic disertissimè perorantem, hic Philosophica, hinc Theologica arcana explicantem sapientissimè, acerrimèque propugnantem accepimus. His artibus Ille utilissimè Pueritiam instituit, Adolescentiam constantissimè exercuit; Juventutem pulcherrimè excoluit; Provectiorem ætatem copiosissimè locupletavit. O dignum hoc apice supremi Honoris Principem, qui nunquam sibi, nunquam suis

luis commodis, nunquam cupiditatibus vixerit; sed ætatem omnem in studiis, vigiliis, curis traduxerit! Quid ad conciliandum Bonis Artibus amorem, & cultum excogitari præsentius, atque optabilius possit; quàm Princeps, illis ab ineunte deditus ætate, & earum beneficio summa omnia consequutus? Quis dubitet, maximi ab Illo faciendos, ei probandos præ cæteris, qui easdem præclaras Artes, ejus exemplò, coluerint?

Sed quos insuper Authoritatis aculeos addit, cùm Testis Ipse, Ipse æstimator, Ipse laudator accedit? Quos habent stimulos, quos animos, ac vires faciunt voces istæ? Sciet CLEMENS, æstimabit, probabitque. Sed non tibi satis, CLEMENS, qui non laudare tantùm bonarum Artium cultores, sed ornare muneribùs soles. Huc enim præcipuè Munificentiam Tuam impendis; ut præstantissimas Artes ornes, augeas, ac dites. Has Magistratibus administrandis, fungendis Legationibus, gubernandis Provinciis destinas: & exturbatâ velut è folio Fortunâ quæ, regere, ac moderari hominum sortes vulgò solet, Felicitatis quasi arbitras esse bonas Artes jubes. Quàm præclare, quàm splendide, quàm foeneratum, quod ab illis acceperas, beneficium rependis? Illæ Te dignum Principatu fecerant; Tu illis Principatum donas.

Est itaque cur gratulari temporibus nostris meritò debeamus: quæ nobis eum paravere PRINCIPEM, qui Felicitatem publicam in Pacis tranquillitate tutissimam, in rerum omnium copia lætissimam, in bonarum Artium cultu honestissimam, in omnium complexione cumulatissimam procreârit.

Verùm civilis ista Felicitas umbra quædam, & imago est immortalis Felicitatis, ad quam comparare nos, ac veluti manuducere Supremus Pastor, ac Pontifex debet. In hanc ergo CLEMENS toto pondere consiliorum, totòque

D

nifu

*Munia
Summi
Pontificis
CLEMENS
implet.*

*I.
Supremi
Doctoris.*

*II.
Summi
Pastoris.*

*CLEMEN-
TIS Vigi-
lantia.*

nifu mentis incumbit. Huc præcipuè SUMMI DOCTORIS Sapientiam, PASTORIS OPTIMI Vigilantiam, SANCTISSIMI PONTIFICIS Authoritatem confert: ut ad Divinarum Virtutum studium, quæ sunt beatissimæ semina felicitatis, mortales omnes inflammet.

Huc illæ Cohortationes pertinent, quibûs reflorescere pristinam eruditorum Pontificum Facundiam gratulamur. Quantam Illæ spirant, quàm solidam, nativamque Pietatem? Quæ sermonis gravitas? Quæ vis? Quæ majestas? Quàm aptè congruentibûs sacrarum Litterarum oraculis confertum, ac dives eloquium? Quàm instructa ad docendos, quàm efficax ad permovendos animos eloquentia? Quàm digna hæc Summi Ecclesiæ Doctoris cura!

Jam ut Pastoris Optimi, atque amantissimi omnium Parentis Vigilantiam exhibet, partèsque omnes cumulatifimè implet! Producerem hîc tot sanctissimas Leges, ab eo sancitas, vel confirmatas, quibus Sacris Templis reverentiam, Festis diebus cultum, rebus Divinis frequentiam restituit: Intemperantiæ modum, Licentiæ frenos imposuit: Rectæ puerorum institutioni, Judiciorum æquitati, omnium denique Ordinum integritati consuluit. Celebrarem expurgatum Prædonibus Latium. Proferrem tot circumquaque missas, plenas consilio, Pietate, Sapientiâ Litteras, quibus hîc concordiam inter Principes aluit; illic Religionis integritati consuluit; alibi resurgentis Hæreseos, & perturbatione temporis ad renovandos errores abutentis audaciam retudit. Tot Legatos recenserem ac Nuncios, qui per Orbem universum, ad remotissimas usque Sinarum plagas, Pastoris optimi Vigilantiam circumferunt.

Sed quid longinqua Vigilantiæ Pastoralis exempla quærimus, cum domestica, cum recentia suppetant? Revocate in memoriam, AUDITORES, tempus illud. . . Horret animus meminisse. Sed quando secura est præteriti
peri-

periculi recordatio : quandoquidem, quod in nostram perniciem imminere videbatur, malum in tantam publicam utilitatem DEI Immortalis beneficiò, & CLEMENTIS Vigilantiâ conversum est; meminisse nos decet, ne felicitatis nostræ, atque accepti beneficii videamur inmemores. Revocate itaque in animum, AUDITORES, si tamen obli-

Præsertim
in Terræ
motibus
superis.

terari unquam potuit funestissima illius imago temporis, cum Terra intestino tumultu concussa, domos nostras, quasi pondus invisum excuteret: cum inconstans, ac fluctuans titubare experiremur sub pedibus solum; ruentibus similes nutare parietes; crepitanzia tecta diffringi; suspensas ubique, ac præcipites ruinas instare; præsentem undique intentari mortem intueremur. Fugiebamus huc illuc incerti, metu exanimes, & pallida viventium simulacra. Ubique præsens periculum, præsens ruina, præsens mors occurrebat. Quid enim usquam satis tutum; ubi solum illud, quo cætera stant, ac nituntur, labat? Tum verò fugam perdidit timor, fuga perfugium.

Verum, quod communis Parens Tellus perfugium negabat, in CLEMENTE Parente Optimo invenimus. Hujus profectò Vigilantiæ debemus, quòd tanto defuncti metu, ac periculo sumus. Quid enim omisit laboris, & curæ; ut afflictam Urbem, & consternatam erigeret; ut periculi causas, & periculum ipsum averteret? Post primam Urbis trepidationem, Orationem habuit ad Sacri Collegii Purpuratos Patres, unius noctis vigiliâ elaboratam; sed eâ curâ, doctrinâ, & pietate conscriptam, ut nemo illam audiret, aut legeret, quin Pastoris Summi Vigilantiam iam admirabilem prædicaret. Neque hoc satis. Statim referavit Cœlestium donorum Ærarium: ut immortalitatis arrhâ donatis non modò periculi metus minueretur; sed mors ipsa propè esset in votis. Indixit publicas preces, supplicationes, jejunia. In singulis ferè Templis tot Pietatis exer-

citationes instituit, ubi certatim omnes de placandâ Numinis indignatione, deque confirmandis adversus pericula, mortemque ipsam animis cogitaremus. Immensæ Orationis esset, non dicam exornare dicendo, sed vel narrando persequi tot excogitatas Artes pulcherrimas, sanctissimâsque; tot sapientissima, opportunissimâque consilia, in ea rerum perturbatione tam celeriter, tam constanter, feliciterque suscepta.

Improvîsus ingentis periculi metus adeò occupare, ac perturbare animos solet, ut rebus gerendis, capiendisque consiliis minùs habiles, atque imparatos efficiat. Testes ipsi sumus, qui tam præsentis periculi metu perculsi, de nobis unice servandis solliciti, non aliena tantùm, sed nostra etiam obliviscebamur. Tu interim SANCTISSIME PONTIFEX, Tui unius oblitus, de nobis omnibus cogitabas. De omnibus verò? Quin & de singulis. Quod enim hominum genus, quæ natio, quæ tam abjecta conditio Tuæ Vigilantiæ curas effugit? Singulos hominum ordines, gradus, officia diligentissimè recensebas: pro singulorum salute, utilitate, solatio, quàm plurima opportunissimâque mandata expediebas: perinde ac si, secretò quodam cum Divina Mente commercio, quæ acciderunt mala, mente jampridem & cogitatione prospexisses, atque olim per otium tot consiliorum molem digessisses.

Quæ digna satis hujus Vigilantiæ prædicatio? Quæ par illi esse possit grati animi significatio? Ea videlicet luctuosissimi illius temporis calamitates in gratulationis materiem convertit: & nostra ipsa pericula invidenda posteris fecit. Adeò enim repentino timore excitatam Romæ Pietatem confirmavit, cumulavitque; ut nulla in posterum felicior, ac dulciior futura sit; quàm tanti periculi recordatio, quæ in omnium salutem, Pastoris optimi curâ, felicissimè redundavit. Enimvero quando Pietatem vidimus in hac veræ Fidei Arce gloriosius triumphantem? Quando tam frequens,
tam

tam assiduus ad Tempia concursus? Quàm accuratum, quàm constans rerum divinarum studium? Quàm profusa in pauperes liberalitas? Quam denique singularia virtutum omnium, ac præsertim difficillimarum certatim, ac palàm data ab omnibus documenta mirati, & gratulati sumus? Quid memorem interdicta in posterum Bacchanalia, & scenicos ludos? Quid vana luxûs ornamenta proscripserit? Quid sancta in futurum sacra, supplicationes, jejunia? sanctiorem denique vivendi normam decretam ab omnibus, ac firmiter constitutam?

Non hæc Timor præstat, quem haud satis idoneum, atque diuturnum novimus officii Magistrum. Habet ille satis unde gloriatur, atque superbiat, quòd tanti occasio fuerit Boni: Authoris laudem præcipuam Vigilantiæ Tuæ concedit, SANCTISSIME PONTIFEX: sed & amor omnium erga Te sincero, qui Tibi placere, Te imitari ac sequi studebat. Præibas enim omnibus exemplò, qui omnes hortabaris verbò. Vidisti, Roma, Christianæ Pietatis monumenta religiosissimè invisentem: sacros gradus Reparatoris nostri cruore resperfos, positis humi genibus numerantem; ut quot pietatis osculis Dignitatem deprimere, totidem gloriæ gradibus videretur attolli. Vidimus, non humeris hominum, non curru invectum; non equo infidentem, sed ægrè, propter debilitata recenti morbo crura, pedibus nitentem, moliri viam plurimò infectam lutò, atque imbriferi Coeli inclementiam detecto capite dissimulantem incedere. Ibat inmissus circumfusæ supplicantium Turbæ, solâ corporis Proceritate, ac Pietate spectabilior: quæ quantum se reliquis inmiscere studebat; tantò supra reliquos eminebat. Vidimus Apostolorum Principis Templum lugubri pompâ adeuntem, ubi sacris operari tantâ cum Majestâte, ac Religione consuevit. Jam inter illos Urbis terrores, atque discrimina illacrimabatur alienis periculis.

III.

Sanctissimi
Pontificis.CLEMEN-
TIS Pietas,
& exem-
pli Autho-
ritas.

terea sui securus, Orbe concusso, rebus Divinis constantissimè instabat: & novus Moyses in suum potiùs converti caput precabatur mala, ut eadem à Populo deprecaretur: seque Ipse Summus Sacerdos pro Populo victimam offerebat. Hæc tanti Pontificis Pietas Tibi, Roma, ad pietatem incitamento, ad securitatem præsidio fuit: & si tot circumjectis Oppidis, Urbibus, Provinciis ingenti clade vastatis, aut Telluris haustu præcipiti absorptis, stas, Roma, soluta metu, & periculo, Pietate auctior, CLEMENTIS Pietati debes.

Sed non eam ego Pietatem tantummodo, quam eo calamitosissimo tempore, sed quam semper præ se tulit, loquor. Quid enim unquam nobis Ille exequendum proposuit, quod non Ipse prior sui exempli Autoritate firmaverit? Quam legem sanxit, quin eam ipse sibi prior indixerit? Quam Virtutem nobis comendatam voluit, de qua Prior ipse luculentissima documenta non dederit? Si Liberalitatem in pauperes, atque eos præsertim, quibus illa Terrarum clades adeò parùm pepercit, ut unâ dumtaxat vitâ superstite fortunas omnes abstulerit; Eam CLEMENS, licet jam penè exhausto, Ærario Principis imperaverat. Si Temperantiam, & Frugalitatem; quis Eo frugalior, qui de quotidianæ mensæ sumptibus ità detraxit, ut privatorum, ac plebejorum Civium mensas Principis mensa non vincat? Sæpe nos ad omnia Christianæ Pietatis officia cohortatus est. Sed ut se in omnibus præbuit exemplar! An non expiandis criminibus publicè aures præbentem; egenorum pedes Pontificiis manibûs abluentem, in Nosocomiis ægris fercula, morientibus immortalitatis Pharmacum ministrantem aspeximus?

Quis continere lacrymas potuit, cum videret Pontificem Maximum ad Aras accedentem; ut OPTIMIFRATRIS FILIAM immortalis DEO in perpetuum consecraret?

ret? Illam, amore Tuo dignissimam, cum propter eximiam virtutem, & singulares dotes haberes charissimam, CLEMENS, Magnæ profectò Fortitudinis fuit; quòd à Te divelli permiseris: Majoris, quòd heroicum Virginis consilium approbaveris: Maximæ, quòd tam novo spectaculo interfueris. Quid, quòd eo vultu interfueris, quo genialibus nuptiis interesse homines solent? Quid etiam, quòd incruentam, ac purissimam Victimam Tuâ veluti manu immolaveris, Idem Ipse Sacerdos, & penè Victima?

Fratris Filiam inter sacras Virgines DEO consecrat.

Hæc sanè dum præstas, Imaginem Pontificis Maximi exhibes, quam demirari quidem univèrsa cogetur Posteritas, utinam imitari contendat! Oneras futuros Principes, CLEMENS: sed & Posteròs nostros. Isti enim, quòd non eadem fortasse præstari videant; Illi quòd eadem præstare non sine ingenti difficultate possint, graviter ferent. Sed hoc utrisque solatium esto: quòd meliora sortientur tempora, quæ nec Tantæ Virtutis, ac Magnitudinis Moderatorem postulabunt, ejusque desiderium faciliùs ferent. Quando enim diuturnò experimentò comperimus, hunc esse Divinæ in homines Providentiæ morem, ut pro ratione temporum Orbi Catholico Moderatores sufficiat; Nostra hæc tot inter se complicatis pressa calamitatibus tempora Moderatorem planè Maximum postulabant.

Quæ cum ita sint; eritne, qui adulari me putet, cum Eum in administrando Pontificatu MAXIMUM appello, quem constat, ita omnia OPTIMI PRINCIPIS, ac SUMMI PONTIFICIS munia cumulatissimè implere; ut Supremæ PAREM Dignitati se probet? Non id à vobis, AUDITORES, percunctor, quorum ego novi suffragia, sensus intueor. Sed eritne alius fortasse quispiam, quem à vobis, atque à me dissenturum putemus? Erit? Est procul dubio, atque is unus est, qui reclamantibus cæteris omnibus, CLEMENTEM Supremæ huic Dignitati ad-

administrandæ imparem putat, ac prædicat. Quis Ille? CLEMENS Ipse; CLEMENS unus CLEMENTEM imparem putat, ac veris lacrymâs proficitur. Laudo, CLEMENS, quamvis assentiri non possim. Felix error, qui Te commendabiliorem, nos feliciores facit! Quid enim felicius nobis, quid per se præstabilius, quàm Princeps, ita pariter Magnus, ac Moderatus, qui se parem probet, imparem putet? Quæ vota de felicitate nostra suscepit OPTIMUS PRINCEPS, & SANCTISSIMUS PONTIFEX, qui cum nos PACIS TRANQUILLITATE, RERUM OMNIUM COPIA, BONARUM ARTIUM CULTU felices effecerit: cum tot SAPIENTIÆ documentis, tot VIGILANTIÆ conatibus, tanto AUTHORITATIS incitamento, tam studiosè, tam sollicitè, tam efficaciter immortalis Omnium felicitati prospiciat; adhuc tamen non satis, quod suum est, se præstare arbitratur?

Quò majores nos decet immortalis DEO gratias referre: quòd talem nobis PRINCIPEM, ac SUMMUM PONTIFICEM dederit: illudque enixis precibus flagitandum assidue ut, diu fervet, ac de nostris etiam Ipsius annos augeat: Ipsius consilia, & vota secundet, atque impleat: ut Quem Virtus MAGNUM in DETRECTANDO PONTIFICATU, MAJOREM in ACCIPIENDO probavit; IN ADMINISTRANDO MAXIMUM non Virtus tantummodo, sed Imperii diuturnitas, & cumulatissima, quam meretur undecumque felicitas, probent. Dixi.

INNO-